

Posudek oponenta diplomové práce

Jméno studenta: Bc. Markéta Kiššová

Název práce: Existenciální pojetí svobody ve filosofii J.-P. Sartra

Jméno vedoucího práce: prof. PhDr. Petr Horák, CSc.

Jméno oponenta: Mgr. Filip Grygar, Ph.D.

I. Formální kritéria	ano	zčásti	ne
1. Naplnění celkového záměru: - práce odpovídá svému zadání a obsahu - vymezení tématu je přiměřené a není příliš široké	X	X	
2. Metodické a systematické zvládnutí práce - text je strukturně a logicky uspořádán - práce je adekvátně zpracována	X	X	
3. Úvod a závěr - úvod řádně seznamuje s cílem a postupem práce, s dosavadním badáním na dané téma a stěžejní literaturou - závěr náležitě shrnuje a hodnotí celou problematiku, formuluje přínos k řešení problému a vlastní stanoviska	X		
4. Autor náležitě vypracoval všechny formální požadavky kladené na diplomovou práci - zadání, prohlášení, obsah, úvod, pojednání, závěr, resumé v češtině a cizím jazyce - odpovídající počet stran	X		

Slovní ohodnocení

Zatímco nárokem bakalářské práce je slušný kompilující referát na dané téma, nárokem diplomové práce by už měl být propracovaný kompilační text na úzce vymezený problém a navíc by měla být diplomová práce původním textem kromě jiného tím, že představí jednak stěžejní kritickou diskusi k danému problému, a jednak zaujme mnohem kritičtější odstup od myslitele, jehož filosofii zpracovává.

Navzdory tomu, že diplomová práce je poctivě, čtivě a přehledně zpracovaná, přece se jí výše uvedeného nároku nepodařilo dostát úplně. Je škoda, že si autorka nevyhledala stěžejní sekundární literaturu, která by se důsledně kriticky zabývala Sartrovým ontologickým pojetím svobody (anebo to z uvedených článků v literatuře nevytěžila). Tento koncept je kardinální pro to, co autorka posléze pěkně zreferovala pomocí bohaté sekundární a primární literatury v dalších kapitolách.

Kritickou diskusi se autorce podařilo v práci ukázat na základě komparace dvou protichůdných článků (Eshleman a Santoni) alespoň na Sartrově pojetí neupřímnosti.

II. Obsahová kritéria	ano	zčásti	ne
1. Práce prokazuje porozumění autora v dané problematice.	X	X	
2. Myšlenková soudržnost a souvislost textu: - je vyhovující - srozumitelnost argumentace a podloženost argumentů či myšlenek je adekvátní	X	X	
3. Práce se opírá o relevantní prameny a literaturu.	X		
4. Práce s literaturou: - v práci je zřetelně předvedeno, že student pracoval s odbornou literaturou a s myšlenkami jednotlivých autorů - autory uváděl (nejen odkazem na poznámku), srovnával, parafrázoval a citoval - zřetelně rozlišoval své myšlenky od myšlenek jednotlivých autorů	X		
5. Diplomová práce je filosofickým textem: - autor prokázal fundovanou a analytickou práci s pojmy a myšlenkami - autorova práce nespočívala jen v převyprávění daného téma nebo pouhém poskládání hesel, parafrází či myšlenek - práce nebyla zatížena nepřiměřenou mírou historických, životopisných nebo jiných nefilosofických údajů	X	X	
6. Práce vykazuje prvky vlastního přínosu nebo jedinečnosti zpracování		X	X

Slovní ohodnocení

V diplomové práci mi chybí především větší propracovanost první kapitoly o ontologickém vymezení svobody. Tato kapitola se mi jeví poněkud nepřesvědčivá, vymezení pojmů není přesné a je dosti problematické. Právě u této části diplomové práce se může čtenáři zdát, jakoby ji psala jiná autorka než ta, která vytvořila další tři kapitoly – ty jsem četl se zájmem a hodně jsem se z nich dozvěděl.

Důvodem problematické první kapitoly mimo jiné je, že se autorka snaží vysvětlit řadu stěžejních pojmů, které Sartre často přebírá po Husserlovi, Heideggerovi a dalších myslitelích. Autorka, pokud není vycvičená ve fenomenologické hantýrce, a

navíc k tomu nemá speciálně vymezenou sekundární literaturu, pak pochopitelně nemůže být schopná dostatečně nahlédnout, vysvětlit a rozlišit, co je například u Sartra 1.) nepochopená, 2.) pouze přejatá a 3.) s vlastním přínosem překročena Husserlova nebo Heideggerova filosofie.

III. Jazyková a grafická kritéria

	ano	zčásti	ne
1. Práce je bez gramatických a stylistických chyb nebo jiných nedostatků (překlepy, nedokončené věty atd.)	X	X	
2. Práce je psána kultivovaným a odborným jazykem	X	X	
3. Terminologické zpracování textu - fundované porozumění terminologie v oboru a daném tématu - vhodné používání terminologie a vysvětlování pojmů	X	X	
4. Odkazy, citace a poznámkový aparát - vyhovující práce s odkazy - dodržení a jednotnost citačních norem - náležitý poznámkový aparát	X	X	
5. Citování - míra citování je vyvážená - vhodná volba a výstižnost citací	X		
6. Grafická kritéria - grafická úprava (písmo, obsah, názvy kapitol, odstavce, řádkování atd.) je vyhovující	X	X	

Slovní ohodnocení

Úvod a jeho odstavce jsou zvláštní skládkou až neobvykle krátkých hesel či oznamovacích vět. Viz například první odstavec úvodu:

„Pro termín svoboda už máme nějaké před-porozumění. Svoboda si vydobyla své opodstatněné místo v učení o bytí, řízení státu či morální tematice. Snahy o definici a charakteristiku svobody reprezentují rozsáhlé myšlenkové konstrukce významných autorů. Přestože máme k dispozici dostatek literárních pramenů, víme skutečně, co to znamená *být svobodný*?“

Atd.

Nepřesné vysvětlování pojmů (zejména v první kapitole) lze spatřovat v často čistě konstatujícím, heslovitém či slovníkovém vyjadřování a kromě jiného také např. v častých vyjádřeních za pomoci slov „určitý“ a „jakýsi“.

Ačkoliv podle autorky Sartre ve svém určení vědomí vychází spíše z Husserla než z Descartova uchopení *cogito* jako substance, po celou dobu čtení práce mám pocit, že autorka Sartrovo pojetí vědomí (nebo subjektivity a já) pojímá nakonec stejně jako nějakou entitu, element nebo nehmotné jsoucno mezi jinými jsoucnými (*res cogitans* také není hmotná substance). Podobně vyznívá i autorčina interpretace lidského bytí.

Autorka po mém soudu dost dobře nerozlišuje mezi ontickým a ontologickým fenoménem.

Autorka cituje: „Thetické vědomí představuje vědomí kladoucí a „intencionálně se zaměřuje na reflektované vědomí, jež před tím, než bylo reflektováno, nebylo vědomím kladoucím sebe sama.“

Jsou před slovy 'thetické' a 'intencionální' uvozovky? Není dále v uvedené citaci nějaký pojem navíc? Platí opravdu to, že se vědomí intencionálně zaměřuje na reflektované vědomí? Intencionalita je zaměřenost na něco, vědomí (alespoň u Husserla) je vždy-jíž intencionální. Mínila tedy autorka opravdu, že se vědomí intencionálně zaměřuje? A mínila autorka také to, že se zaměřuje na reflektované vědomí? Anebo se zaměřuje na vědomí, "jež před tím, než bylo reflektováno /.../"? Reflexe je přeci již také intencionální aktivita.

Některé (spíše formální) nedostatky, které kazí celkový dojem:

- Stylistika mohla být lepší.
- Nerozlišování dlouhých a krátkých pomlček.
- Poznámkový aparát má podivnou formu zarovnávání řádků.
- Nesprávné používání uvozovek v uvozovkách.
- Čísla poznámek jsou vždy bez kurzívy.
- Pozn. 87 a 88 v citaci je velmi nestandardní.
- Číslo poznámky za slovem nebo tečkou se píše bez mezery.

Atd.

IV. Použitá literatura

	ano	zčásti	ne
1. kritický a vhodný výběr prvotní literatury a pramenů	X		
2. kritický a vhodný výběr druhotné literatury		X	
3. práce s cizojazyčnou literaturou	X		

Slovní ohodnocení

Je chvályhodné, že autorka poctivě pracovala s velkým množstvím originální, anglické a české literatury.

Celkové hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě: ano

Návrh hodnocení: velmi dobře

Náměty k rozpravě:

Vybírám k diskusi více věcí, není samozřejmě potřebné, aby autorka odpovídala na všechny dotazy. Prosím bych komisi, aby sama jednu či dvě otázky vybrala.

Autorka konstatuje:

„Vědomí je „dimenze transfenomenálního bytí subjektu.“
Prosím vysvětlit.

Ve vztahu k tomu, co autorka v práci uváděla o transcendentálním vědomí a já, souhlasí s citací, již uvádí, že „/.../ ego je objekt vědomí?“

Podle autorky Santoni hájí Sartra v tom, že „neupřímnost vyplývá z ontologické struktury a proto je možná i bez přítomnosti kohokoliv druhého.“
Co znamená ontologická struktura bez druhého?

Autorka pokládá otázku:

„/.../ vyžaduje neupřímnost nutně intersubjektivní sféru, nebo se jedná čistě o ontologický fenomén, který můžeme odvodit ze struktury *bytí pro sebe*?“
Co znamená v této větě ontologický fenomén?

Autorka shrnuje:

„Jedná se o výzkum ontologické diference z pozice transcendentálního vědomí, jež je situováno do existenciální roviny lidské reality, která zaujímá rozličné postoje k sobě a druhým, která jedná a hledá si své místo ve světě.“
Autorka, zdá se, dimenzi transcendentálního vědomí usazuje do něčeho dalšího a to další zaujímá rozličné postoje. Jak by potom mohlo být vědomí transcendentální, když je ještě „někam“ nebo do „něčeho“ situováno?

Autorka uvádí:

„Možnost negace a následné nicoty jakožto ne-bytí proto neleží v protikladu k bytí, ani z něho nevyplývá. Naopak, negace je z bytí odvozena a je možná jen na jeho základě.“
Prosím vysvětlit.

Autorka jistě očekává obvyklou otázku, která se týká svobody a již by se měla pokusit komisi přehledně shrnout na základě Sartrova pojetí:

Pokud se člověk svobodným nestává prostřednictvím socializace (rodí se a je postupně začleňován do implicitní a explicitní dimenze jazyka, dějinného porozumění světa, svobody, bytí atd.), nýbrž svobodným už podle Sartra („ze své podstaty“ jak píše autorka) jest, znamená to potom, že narozené dítě (nebo tzv. vlčí děti, Romulus a Rémus atd.), je opravdu svobodné? Pro koho je svobodné? Pro ně samotné, když to ještě nemůže reflektovat, anebo pro nás, kteří jsme prošli socializačním procesem a filosofickou drezurou? Pokud pro nás, jak můžeme tvrdit, že je svobodné, když si s ním o tom (nebo o jeho bytí) nemůžeme – podobně jako s jiným živočichem – pohovořit? Pakliže by byla svoboda absolutní kategorií, již Sartre přiřkne člověku bez socializace, jak by to mohl dokázat?

Může dítě přepadat úzkost z ničeho nic, aby si uvědomilo, že je svobodné, a tedy i člověkem, anebo dítě jednou přepadne úzkost díky tomu, že prochází socializačním procesem?

Autorka píše:

„Lidská svoboda předchází u člověka jeho esenci a činí ji možnou, takže lze říci, že esence lidského bytí tkví v jeho svobodě.“

Prosím vysvětlit.

Autorka uvádí:

„Svoboda podle Sartra náleží každému vědomí a je jeho charakteristickým rysem.“

Otázka: Náleží svoboda i vědomí delfínů, nosorožců atd.? Znamená to, že i živočichové (podobně jako děti) obdaření vědomím nicují, jsou svobodní atd. a jen to asi oproti člověku nereflektují?

Autorka shrnuje:

„Vycházíme z tvrzení Sartra, že "(...) člověk nejprve existuje, setkává se se světem, vynořuje se v něm, a teprve potom sám sebe definuje." Citovaný výrok představuje objasnění Sartrova stanoviska, totiž že člověk nemá předem určenou podstatu, neboť podstata člověka se během jeho života teprve utváří. Lidský život představuje sebe-tvorbu a seberealizaci; Sartre odmítá všechna předem stanovená dogmata pokoušející se život člověka jakýmkoli způsobem předurčit či nasměrovat.“

Otázka: Neplatí toto také o Sartrově ontologickém pojetí svobody, tj. že ji postuluje předem jako absolutní?

V Pardubicích dne 25. 7. 2016

oponent Mgr. Filip Grygar, Ph.D.